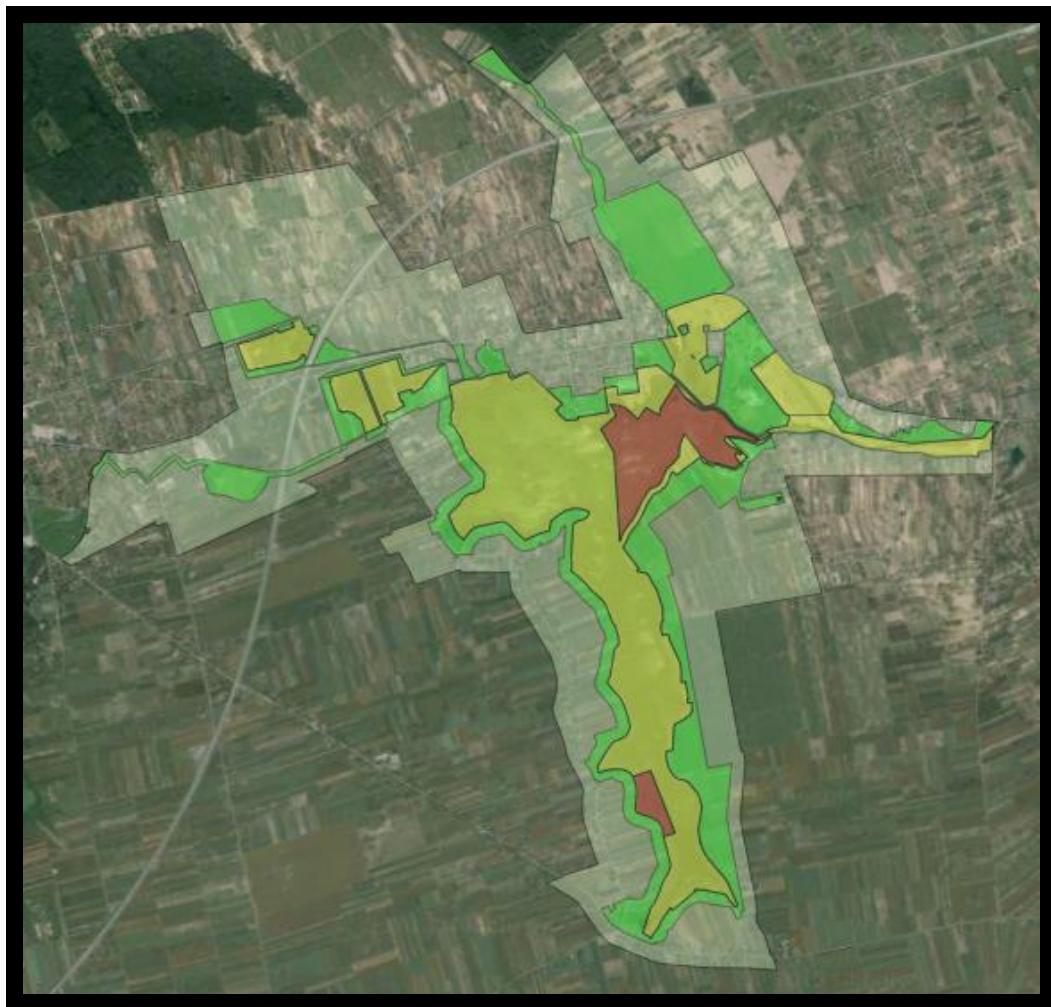




Јавно предузеће  
„Палић-Лудаш“



**Извештај о остваривању Програма  
управљања  
Специјалног резервата природе  
“Лудашко језеро”  
за 2014. годину**



# Специјални резерват природе “Лудашко језеро” ИЗВЕШТАЈ о остваривању Програма управљања за 2014. годину

## УВОД

### Главни циљеви и задаци

Дефинисани су Планом управљања СРП „Лудашко језеро“ 2010-2019 (сагласност Министарства животне средине, рударства и просторног планирања бр. 353-02-2652/2010-03 од 7. децембра 2011. године) и Годишњим програмом управљања СРП „Лудашко језеро“ за 2014. годину (Сагласност Министарства природних ресурса, рударства и просторног планирања бр.353-02-241/2013-02).

- Развијање и унапређивање чуварске службе  
Даље развијање рада службе кроз потребно опремање (теренско возило, делови униформе), додатне едукације чувара (административни и технички аспекти бележења догађања на терену, картографске обуке, обуке у препознавању заштићених врста) од стране стручне службе уз финансирање из свих доступних извора
- Приоритетне активне мере заштите и ревитализација угрожених станишта (влажне ливаде кроз наставак досадашњих пројекта ревитализације и реинтродукције - локалитет Птичарска, ушће Киреша), степски фрагменти – локалитет *Источна обала*, ливада на комплексу Визиторског центра Лудаш кроз рад чуварске и стручне службе, активне мере у заштити угрожених врста као корњача, видра, чигра, модроврана и др. кроз сарадњу на пројектима УЉП “Riparia” и појединих истраживача)
- Наставак развијања базе података у функцији управљања, коришћења и праћења стања у циљу дефинисања пројекта активне заштите и очувања заштићеног подручја
- Успостављање колаборативних видова и наставак постојеће сарадње са корисницима подручја (пољопривредници, водопривреда, НИС, викендаши, пецироши) и локалним становништвом МЗ Хајдуково и Шупљак у одрживом коришћењу простора Резервата кроз рад чуварске и стручне службе
- Наставак развијања традиционалних видова коришћења ресурса у циљу смањења деградационих процеса и истовремено развоја одрживог коришћења природних ресурса кроз рад стручне и чуварске службе (организација и надзор кошења , надзор испаше, организација и надзор сече трске)
- Усклађивање водног режима у Резервату са потребама заштите природе, врста и станишта, али и очувања природног ресурса воде кроз наставак сарадње са водопривредом и Покрајинским заводом за заштиту природе на изради новог водног режима за систем Палић – Лудаш – Тиса;
- Развијање даљих облика презентације природних вредности подручја, едукативних, рекреативних, еко и етно туристичких садржаја уз даље уређивање Визиторског центра Лудаш (завршетак техничког пријема, реиздавање екотуристичке карте, израда нових изложбених сегмената)



## **Главни резултати**

Реализација свих група задатака се одвијала континуирано. Имајући у виду да су то активности које управљач спроводи током целе године и то у оквиру вишегодишњег периода, очекујемо наставак реализације и заокруживање задатака у наредним годишњим циклусима.

Будући да се већ више година уназад ради на развоју и унапређењу свих група задатака, приметан је напредак у појединачним областима. Помак се уочава у делу који се односи на увођење традиционалних видова коришћења, а у циљу смањења деградационих процеса и истовремено развоја одрживог коришћења природних ресурса (кошење, испаша, сеча трске). Успостављен је систем који се базира на колаборативном управљању деловима заштићеног подручја (углавном се то односи на испашу и традиционалне начине сече трске). Остваривана је активна сарадња са МЗ Шупљак: припреме и реализација сечења трске (јануар - фебруар), обука и начин рада током текуће године са Волонтерском чуварском мрежом Удружења љубитеља природе (март), сарадња на реализацији даљег уређивања локалитета код Школе (новембар). Са МЗ Хајдуково је сарађивано и реализована сеча трске (јануар - фебруар). У више наврата током године је сарађивано са ВДП ДТД „Северна Бачка“ по разним водопривредним питањима унутар Резервата. Такође и са градом Суботица у вези питања из пољопривреде и заштите животне средине (кампови – међународни волонтерски радни камп и еко-камп).

База података која обједињује чување, активне мере заштите и мониторинг стања популација заштићених и строго заштићених таксона се континуирано развија у један систем који значајно олакшава рад управљача на заштићеном подручју и свих субјекта који су у директној, или индиректној вези.

## **Услови рада**

Јавно предузеће „Палић-Лудаш“ је управљач на пет заштићених подручја у региону Суботице, а једно од њих је и СРП „Лудашко језеро“. Основна делатност Предузећа је заштита природе.

Сектор заштите природе у Јавном преузећу „Палић-Лудаш“ организован је у функцији обављања управљачких послова на заштићеним подручјима. Стручна служба задужена је за планирање, програмирање, праћење стања, извештавање и стручни и организациони надзор над радом чуварске службе. Чуварска служба обавље послове чувања, праћења стања и активних мера заштите. У оквиру Стручне службе се такође обављају послови сарадње са корисницима и власницима парцела у заштићеном подручју. Обављају се и послови презентације и развоја едукативних садржаја и сарадње са локалним становништвом.

Активности на опремању Визиторског центра Лудаш у Хајдукову, који је који је поред пријема посетилаца и едукације и у функцији радног простора Управљача свих заштићених подручја у Суботици одвијају се у континуитету. Процедура техничког пријема се приводи крају (добијена је водопривредна сагласност), како би објекат почeo да функционише у потпуности.

Служба за заједничке послове Јавног предузећа „Палић - Лудаш“ (са седиштем на Палићу) обавља опште послове (менаџмент, рачуноводство, набавке).



У Сектору заштите природе је запослено 10 људи, од којих су 3 са ВСС, 2 са ВШС, 3 са ССС а 2 су НСС.

Делатност Сектора заштите природе се финансира преко наменских средстава из буџета Града Суботице, и путем конкурса за субфинансирање Покрајине и Републике. Едукативни и екотуристички програми су још у развоју.

### **Оцену разлога због којих се програм и остварени резултати евентуално разликују**

С обзиром да су средства потраживана кроз субфинансирање за реализацију Програма управљања већа од износа који је на крају добијен, (а да при томе, у складу са делатношћу, не постоје други извори прихода), јасно је да су сви задаци и циљеви реализовани у ограниченој обиму, али у функцији континуитета свих послова. То се већим делом године највише огледало у опремању чуварске службе, где нису постојала средства за набавку новог теренског возила. Међутим, набавка возила је реализована крајем новембра месеца. Захваљујући томе током последњих месец дана 2014. године активности су реализоване у знатно већем обиму.

## **ИЗВРШЕЊЕ ПОСЛОВА**

### **A. ЧУВАЊЕ, ОДРЖАВАЊЕ И ПРЕЗЕНТАЦИЈА**

#### **A.1. Чување**

##### ***A.1.1. Начин рада чуварске службе***

Чување и надзор у СРП “Лудашко језеро” је континуирани задатак у циљу превентивне заштите природних вредности. Спроводио га је један чувар природе и један рибочувар (по потреби два чувара) у сарадњи са осталим корисницима простора, тј.- Волонтерском чуварском мрежом Удружења љубитеља природе МЗ „Шупљак“.

Чувари заштићеног подручја су током године надгледали спровођење режима заштите природних вредности, намену и коришћење површина од стране свих корисника простора као и посетилаца „Лудашког језера“. О свим променама насталим у Резервату извештавао је континуирано кроз теренски дневник. Стручна служба је континуирано пратила стање, обавештавала кориснике о неопходности заустављања започете активности која није у складу са мерама заштите (забрана радова 5, прекид радова 5, налог за враћање у претходно стање 1).

Настављено је са системским праћењем спровођења услова заштите природе у сарадњи са инспекцијом (14 контрола).

Рад чуварске службе је делом субфинансиран средствима, Министарства природних ресурса, рударства и просторног планирања по уговору број 401-00-148/2014-02.

Настављено је са радом на интерактивној бази података за сва заштићена подручја којима управља ЈП “Палић - Лудаш”. Показало се да се основни циљеви успостављања базе – повећана ефикасност праћења делатности чуварске службе, као и адекватног планирања обиласка терена и извршења осталих радних задатака, успешно реализују.

##### ***A.1.2. Кадровски ресурси***

У Сектору заштите природе ЈП “Палић-Лудаш” је запослено 10 људи.

Шеф сектора (ВСС)

Стручни сарадник за заштиту природе (копнени екосистеми) (ВСС)



Стручни сарадник за заштиту природе (водени екосистеми и рибарско подручје) (ВСС)

Координатор чуварске службе/картузографија/база података (ВШС)

Чувар (ССС)

Рибочувар (НСС)

Имајући у виду да Јавно предузеће "Палић –Лудаш" поред СРП „Лудашко језеро“ управља са још три заштићена подручја (око 7500 ha), постојећа кадровска структура није задовољавајућа (недовољан број стручних сарадника потребних профиле и чувара са адекватном стручном спремом – у складу са чланом 2 Правилника о полагању стручног испита за чувара заштићеног подручја („Службени гласник Републике Србије“ број 117/2014).

#### A.1.3. Опремљеност

Захваљујући пројекту, 04SER02/01/002 из Програма Суседске сарадње Мађарске и Србије 2008. године када је набављен део неопходне опреме (зграда, 1 теренско возило, опрема за чуваре, део информатичке опреме) створена је основа на којој се може развијати даље унапређивање управљања заштићеним подручјем.

Током године је урађена реконструкција објекта Истраживачка станица у оквиру комплекса Визиторски центар „Лудаш“ и то замена дотрајалог тршчаног крова новим од црепа. Активност је реализована кроз Уговор са Покрајинским секретаријатом за урбанизам, градитељство и заштиту животне средине број: 130-401-2639/2014-04.

Набављена је опрема – теренско возило (Great Wall) за потребе обиласка терена и чувања заштићеног подручја. Куповина возила је реализована из средстава Града Суботице (Уговор број: II-00-401-775/2014) и кроз суфинансирање програма управљања рибарским подручјем „Палић – Киреш – Лудаш“ – Уговор са Покрајинским секретаријатом за урбанизам, градитељство и заштиту животне средине број: 130-401-1801/2014-04.

Реализована је набавка резервних делова за теренска возила (Лада Нива и Томос АПН 6), трошкови регистрације, атест за гас и трошкови горива за рад чуварске службе што је суфинансирано кроз Уговор са Градом Суботица – Суфинансирање активности управљања заштићеним подручјем Парк природе „Палић“ (Уговор број: II-401-638/2014).

Обављена је набавка дела униформе за рибочуварску службу (панталоне, чизме, камашне) кроз суфинансирање програма управљања рибарским подручјем „Палић – Киреш – Лудаш“ – Уговор са Покрајинским секретаријатом за урбанизам, градитељство и заштиту животне средине број: 130-401-1801/2014-04.

Урађена је припрема набавке за нову теренску униформу за чуваре у складу са Правилником о службеној одећи чувара заштићеног подручја („Службени гласник Републике Србије“ број 117/2014).

Такође је реализована набавке опреме: делова униформи (панталоне, чизме, камашне) што је суфинансирано преко уговора са Покрајинским секретаријатом за урбанизам, градитељство и заштиту животне средине за програмске активности предвиђене *Годишњим програмом управљања рибарским подручјем „Палић-Лудаш-Киреш“* (уговор бр. 130-401-1801/2014-04)



#### A.1.4. Обука

Настављена је обука чувара ради примене прописа у складу са Законом о заштити природе (посебно Правилником о полагању стручног испита за чувара заштићеног подручја („Службени гласник Републике Србије“ број 117/2014). Обуку је реализовала стручна служба управљача у оквиру свог редовног посла.

Реализована је обука у попуњавању дневних извештаја којим се допуњава база података - који подаци се где и како бележе, картографска обука – читање карата и коришћење ГПС уређаја, као и обука у распознавању заштићених врста – таксона који се налазе на листи Natura 2000, а карактеристични су за наша заштићена подручја. Током године је наша чуварска служба у више наврата учествовала у обуци и теренском раду чуварске службе Националног парка „Кишкуншаг“ (Мађарска). Теме у оквиру обуке су се махом односиле на рад на терену – вођење теренских белешки и поступање са прекршиоцима на терену.



**Слика 1.** Чувари ЈП „Палић – Лудаш“ и Националног парка „Кишкуншаг“ током заједничког обиласка терена – Резерват бивола у Морахалому

#### A.2. Одржавање

##### A.2.1. Активности и радови на обележавању

Током године није било активности на обележавању Резервата осим повремених поправки и одржавања постојећих ознака.

##### A.2.2. Одржавање реда и чистоће

Спровођене су уобичајене активности на одржавању реда и чистоће на одређеним локацијама:

- комплекс Визиторског центра Лудаш у Хајдукову (смеће се односи двонедељном динамиком); током трајања кампова (укупно осам недеља), појачане су биле активности на чишћењу и одржавању
- места за риболов око Киреша – углавном је смеће сакупљано при редовним обиласцима терена



- код Школе и на Буџаку у сарадњи са *Волонтерском чуварском мрежом МЗ „Шупљак“* (континуална активност, а полугодишње су организоване акције сакупљања смећа).



Слика 2. Сакупљање и одношење смећа из Резервата

#### A.2.3. Рад стручних служби на изради и спровођењу управљачких докумената

- Урађен је Годишњи програм управљања за 2015. годину и достављен Министарству природних ресурса, рударства и просторног планирања
- Урађен је Извештај о реализацији Годишњег програма управљања за 2014. годину
- Управљач је добио сагласност на Правилник о нутрашњем реду и чуварској служби Специјалног резервата природе „Лудашко језеро“ – Министарство природних ресурса – Сагласност број 110-00-9/2014-02 од 06.03.2014. године
- Управљач је добио сагласност на Одлуку о накнадама за коришћење заштићеног подручја Специјални резерват природе „Лудашко језеро“ – Сагласност број 401-00-353/2013 – 02 од 22.11.2013. године

#### A.2.4. Сарадња са корисницима, посебно по основу члана 57

Током године је сарађивано са корисницима простора (локално становништво, викендаши, закупци пољопривредног државног земљишта, пољопривредници, водопривреда и други субјекти). Захваљујући развијању базе података, за сегмент СРП “Лудашко језеро” у којој су и повезани подаци о катастру, власништву, границама и режимима заштите, корисници на упит добијају информације о могућим активностима и неопходним процедурама ако су потребне (прибављање услова заштите природе, посебни пројекти, сагласности других институција и сл.). Регистровани су упити током целе године – укупно (14).





#### A.2.5. Сарадња са другим релевантним институцијама

Настављена је сарадња са Покрајинским заводом за заштиту природе у овиру пројекта „Ревитализација уништених и деградираних природних вредности на Суботичко – Хоргошко пешчари“. Сарадња се одвијала у континуитету.

Током целе године се одвијала сарадња са Јавним предузећем „Завод за урбанизам Војводине“ из Новог Сада на припреми концепта за Просторног плана посебне намене "Суботичке пустаре и језера". Управљач је још током прошле године обезбедио стручну сарадњу и учествовао у дефинисању границе посебне намене на територији Града Суботице у сарадњи са Заводом за урбанизам Суботице. Током године је реализовано више састанака у вези са предметним Планом, на којима је управљач активно учествовао.

Настављена је сарадња са Министарством пољопривреде и заштите животне средине – Агенцијом за заштиту животне средине – узорковање у циљу испитивања земљишта на заштићеним подручјима СРП "Лудашко језеро", СРП "Селевењске пустаре" и ПИО "Суботичка пешчара", које се реализовало у октобру. За ову активност постоји Решење о условима заштите природе Покрајинског завода за заштиту природе (Број: 03-1283/2 од 19.07.2013.).

Представници управљача су учествовали на Шестом семинару за управљаче заштићених подручја, одржаном 15. и 16. октобра 2014. године, у Националном парку „Тара“, где је, поред конкретних предавања, управљач искористио прилику и разменио искуства и са представницима других управљача у вези са значајним темама које се односе на успешно управљање заштићеним подручјима.

Настављена је и значајно унапређена сарадња са Националним парком Кишкуншаг из Кечкемета (Мађарска). Почетком године је одржан састанак на ком је договорен план активности током целе године, као и динамика састанака и посета.





**Слика 3.** Састанак представника ЈП Палић – Лудаш и Националног парка „Кишкуншаг“ из Мађарске

Договорено је да се стручна служба састаје месечном динамиком и то наизменично – једнан састанак у Мађарској, а други – наредног месеца – у Србији, док ће чуварска служба чешће да има заједничке обиласке терена, по истом кључу – заједнички терен мађарске и наше чуварске службе прва посета (обилазак) у Националном парку „Кишкуншаг“ у Мађарској, а други на нашим заштићеним подручјима. Целе године се радило на припреми мађарско – српског (интерног) речника најчешћих термина у заштити природе. Речник обрађује и елементе из легислативе у вези са заштитом природе у обе државе. Састанци су, поред конструктивних договора, обухватали и презентацију значајних области за обе стране – конкретно – мониторинг врста и станишта, проблеми у управљању специфичним типовима станишта, планови за даље заједничке прекогранице пројекте; унiformисање активности чуварских служби (пресек обавезних активности чувара у односу на наше и мађарске прописе); заједнички рад у оквиру Natura 2000 врста (појачано праћење и евидентирање одређених таксона и станишта) и слично. Поред наведеног, сарадња са НП „Кишкуншаг“ се огледала и у међусобним посетама приликом обележавања значајних датума за заштиту природе.

Током октобра је реализована инспекцијска контрола управљача у вези са СРП „Лудашко језеро“ и ПИО „Суботичка пешчара“ (евидентирање докумената предвиђених Законом о заштити природе, контрола решења о условима заштите природе и контрола рада и евиденције теренских белешки чуварске службе) од стране инспектора за заштиту животне средине у области заштите и коришћења природних добара и ресурса (Република Србија, Аутономна Покрајина Војводина, Покрајински секретаријат за урбанизам, градитељство и заштиту животне средине, Подручна јединица Суботица). Записнички је констатовано да управљач поседује сву потребну документацију.

Настављена је добра сарадња са Градом Суботица – учешће у разним активностима које се односе на кориснике простора, конкретно у СРП „Лудашко



језеро“ (давање разних мишљења, сагласности и сл.), као и са јавним предузећима којима је Град оснивач.

### **A.3. Презентација**

#### **A.3.1. Презентација природних вредности подручја**

Одвијала се кроз реализацију програма (предавање и шетња са чуварем водичем) у континуитету. Настављена је сарадња са школама из околних насеља (Хајдуково, Палић, Бачки Виногради) а у посету су долазиле и школске екскурзије из околине и Новог Сада.

Поред тога су се током године одвијале и следеће активности:

- На Дан Специјалног резервата природе „Лудашко језеро“ – 28. март, одржана је презентација о вредностима резервата, а деца из окружења су потом обишли едукативне стазе у пратњи чувара водича.
- У оквиру обележавања *Дана заштите природе* (11. април), одржана су предавања у вези са заштићеним подручјима у региону Суботице и то:
  1. Презентација заштићених подручја у Хемијско – технолошкој школи у Суботици за ученике другог и трећег разреда – смер – техничар за заштиту животне средине
  2. Током презентација заштићених подручја СРП у Зоо врту Палић за ученике низких разреда основне школе, подељени су листови у вези са хранилиштем за птице грабљивице у ПИО „Суботичка пешчара“
- У Визиторском центру „Лудаш“ је у организацији Удружења љубитеља природе „Riparia“, уз подршку управљача, одржана радионица у вези са рас прострањењем и екологијом строго заштићене врсте – модроврана (*Coracias garrulus*) чија популација значајно расте на нашим заштићеним подручјима, конкретно – и на СРП „Лудашко језеро“. Забележено је велико интересовање – преко 20 учесника, који су, поред излагања радова и учешћа у дискусији, учествовали и у изради вештачких дупљи (гнезда) за ову врсту.



**Слика 4. Презентације током радионице**

- Током октобра месеца Амбасадор Краљевине Холандије - Лорен Стоквис - је заједно са представницима Канцеларије за европске интеграције посетио ЈП



„Палић-Лудаш“ и тиме подржао пројекат Младих истраживача Србије чији је циљ да информише грађане о ефектима преговора о чланству у ЕУ у области заштите природе. Пројекат је финансирала Канцеларија за европске интеграције, као део активности у спровођењу Владине Стратегије комуникације о приступању Србије Европској унији. Холандски амбасадор је том приликом именован за "амбасадора специјалног резервата природе Лудашко језеро", са идејом да допринесе промовисању очувања животне средине и повезивању заштитника природе у Србији и Холандији. Домаћини ове посете били су градоначелник Суботице, јавно предузеће „Палић – Лудаш“ и Млади истраживачи Србије. Основни циљ пројекта „*Као на разгледници – шта природи Србије доноси чланство у ЕУ*“ је унапређење сарадње и управљање заштићеним подручјима у Србији кроз примену европских стандарда. У наредном периоду биће реализован низ едукативно промотивних активности, а међу најбитнијим су штампање разгледница за СРП Лудашко језеро, покретање онлајн курса о Преговарачком поглављу 27 посвећеном животној средини и успостављање сарадње са амбасадама земаља чланица ЕУ.



**Слика 5.** Посета амбасадора Краљевине Холандије Резервату

- Током целе године управљач је учествовао у програмима – радионицама у организацији UNDP-а (United Nations Development Programme). Током октобра је у истој организацији реализована радионици у оквиру треће сесије тренинга за тренере – израда бизнис планова за заштићена подручја. Управљач је представницима других управљача заштићених подручја који су учествовали у радионици представио сва наша заштићена подручја кроз презентацију у Визиторском центру Лудаш и обиласком неких терена.
- Крајем године је завршен изложбени пано за трем Визиторског центра – тема – рас прострањење врсте лептира *Phengaris teleius* на три наша заштићена подручја, између осталог и за СРП „Лудашко језеро“. Поред паноа, припремљена је и едукативна табла са садржајем који се односи на екологију наведеног таксона. Израда паноа је реализована кроз истраживање које се одвија кроз пројекат који се бави истраживањем и заштитом угрожених лептира у Србији. Пројекат предводи Милош Поповић, а финансијски је подржан од стране Rufford Small Grant фондације.



- Током јула су реализована два предавања за учеснике волонтерског радног кампа и шетње дуж едукативних стаза.
- На комплексу Визиторски центар „Лудаш“ је 13. октобра одржана промоција пројекта „Еко башта“, коју реализује Удружење љубитеља природе „Riparia“, уз подршку управљача. Уређен је простор око етно – кућице (рибарске куће): постављени су различити типови дупљи (гнезда) за птице, склоништа и вештачке дупље за слепе мишеве и друге сисарске врсте, хранилице и појилице за разне врсте животиња. Циљ овог пројекта је да, поред помоћи животињама ван свог природног окружења (у окружењу које је изменењено) у смислу лакшег преживљавања и репродукције, пошаље и поруку локалној заједници и посетиоцима да је са врло мало уложеног труда могуће уредити своју башту/ врт/ окућницу и прилагодити је својим и потребама животиња.



Слика 6. Активности током кампова

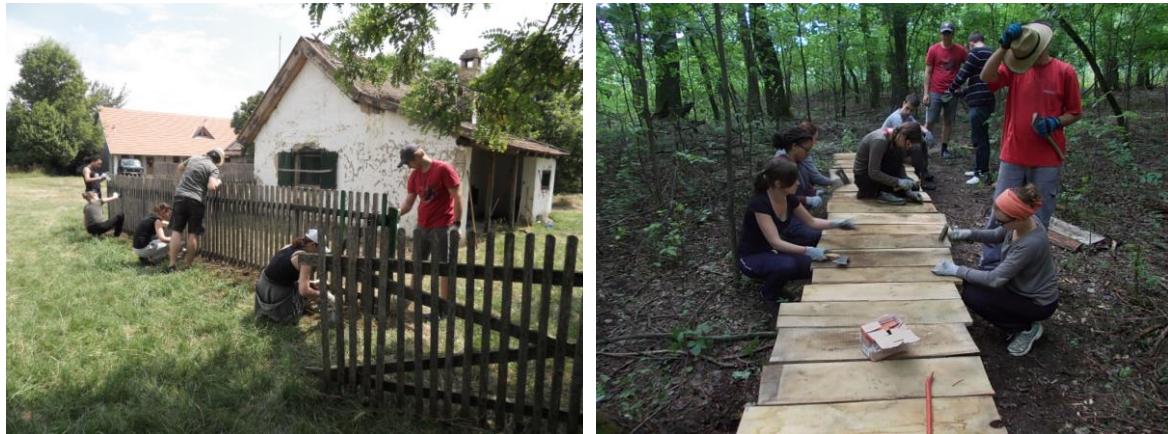
#### A.3.2. Кампови

##### ➤ Међународни волонтерски радни камп

Самој реализацији кампа је претходила припрема током пролећних месеци. У јуну месецу су обављене завршне припреме за реализацију међународног волонтерског радног кампа у сарадњи са Младим истраживачима Србије – Волонтерским сервисом Србије. Поред техничких припрема – уређивање, чишћење простора где ће волонтери боравити, обављена је и процена површина на којима ће се радити. Још од 2003. године предузеће (са паузом од 4 године) управљач у резервату организује волонтерске радне кампове током којих се спроводе мере активне заштите природе, а волонтери упознају природне вредности Резервата и целог подручја. Камп је почeo 22. јуна, у трајању две недеље, (од 22.06-06.07). Активности током кампа у Резервату су биле на уређивању делова едукативне стазе, чишћењу станишта угрожених врста кошењем и одношењем биомасе, чишћењем станишта од подраста дрvenaстих врста и уређивању делова биолошког пречистача (орезивање трске, припрема за компостирање). За све активности прибављена су решења о условима заштите природе (Решење о условима заштите природе Покрајинског завода за заштиту природе број 03-845/2 од 20.05.2014. године).



Реализацију кампа, као и протеклих година, финансијски је потпомогла Управа града Суботице, бр. уговора II-401-708/2014.



**Слика 7.** Активности током међународног волонтерског радног кампа

➤ Еко – камп "Лудаш 2014"

Камп је био реализован у шест смена у трајању од по недељу дана у периоду: 20.07.- 31.08.2014.. Присутно је било укупно 96 учесника кампа – полазника и лидера (16 из иностранства - Мађарска, Словенија, Босна и Херцеговина, Хрватска, - и 80 из Србије). Поред наведеног броја сталних учесника у кампу, око 60 гостија је посетило камп. Најстарији учесник кампа је имао 63 године, док је најмлађи имао 7 године (наравно, био је у присуству родитеља). Учесници кампа су били смештени у поткровљу Истраживачке станице, у бунгаловима поред Визиторског центра Лудаш и у шаторима поред рибарске кућице. Активности у кампу су започињале у раним јутарњим часовима када су полазници кампа одлазили до „кућице за прстеновање птица“, где су им лиценцирани прстеновачи (ментори који поседују дозволу за маркирање птица) показивали технике вађења птица из орнитолошких мрежа, маркирања птица, оцену стања сваке јединке појединачно и методологију уноса података у базу. Након тога, полазници су одлазили до Визиторског центра Лудаш, где су се одржавала предавања и пројекције филмова са тематиком заштите природе и биодиверзитета. У интервалу од касног поподнева до вечери, настављене су активности на маркирању птица. Поред орнитологије, деца су имала могућност да се упознају и учествују у раду других истраживања. У оквиру овог кампа је пре 4 године започело евидентирање и обележавање барских корњача (*Emys orbicularis*). У раду кампа, од 2012 године, се укључила и организација „ХабиПрот“ са истраживањем дневних лептира и вилиних коњица. Већ прве године је евидентиран значајан налаз нове врсте лептира за Србију. У питању је лептир плавац (*Maculinae [Phengaris] teleius*) који има NT IUCN статус. Ове године се истраживање наставило обележавањем јединки и истраживањем односа са мравима. Током кампова стручњаци из различитих научних области су у својству ментора радили са основношколском и средњешколском популацијом, а студенти Учитељског факултета из Суботице су у свосјту аниматора бавили са децом између предавања и теренских активности. Поред предавања и презентација, у програм је била укључена и практична настава.

За све активности прибављена су решења о условима заштите природе (Решење о условима заштите природе Покрајинског завода за заштиту природе број 03-925/2 од 12.06.2014. године).



Реализацију кампа, као и протеклих година, финансијски је потпомогла Управа града Суботице, бр. уговора II-401-707/2014.



Слика 8. Учесници еко - кампа

#### A.3.3. Наставак рада на информационом систему

Настављено је са уносом података у базу која се односи на спровођење режима и мера заштите и унапређивања RangerOffice2014. У циљу ефикаснијег праћења делатности чуварске службе као и адекватног планирања обиласка терена и извршења осталих радних задатака, наставила је са радом и база података за сва заштићена подручја којима управља ЈП “Палић-Лудаш” у виду чувања свих релевантних података (база локација, база фотографија).

База је допуњена великим бројем фотографија заштићеног подручја, ретких и угрожених врста, као и фотографијама које се односе на недозвољене активности у резервату (конкретних елемената за пријаву надлежној Инспекцији није било). ГПС - опрема, којом Управљач располаже, је повећала квалитет постојеће базе података, јер се сада, осим фотографија, запажања и других релевантних података, уносе и тачне географске координате места на коме се налази популације ретких врста, као и величина популације и њен просторни распоред. Настављена је пракса повезивања теренских белешки чувара (теренски дневник), теренске пријаве, пријаве Инспекцији, фотографија недозвољене активности и тачних координата места (степена заштите) на ком се десила предметна недозвољена активност у једну целину. Показало се да то значајно повећава квалитет рада и убрзава ток процедуре. Проблем за унапређивање ове функције је свакако недовољан број обучених чувара одговарајуће стручне спреме, недовољног броја стручног људства за обраду ових података и недовољна густина излазака на терену функцији мониторинга.

База се показала као врло корисна, с обзиром да су сви елементи који су нам неопходни за припрему реализације одлуке о накнадама, унети. Конкретно – сви



релевантни подаци који су потребни за наплату код различитих субјеката су квантifikовани (електроводови, телефонска инфраструктура, водопривредни објекти, гасовод).

Настављени су информатички радови у оквиру Географско-Информационог Система (GIS). Настављено је са прикупљањем и усклађивањем потребних елемената система (софтверски алати, картографија, катастарски подаци и пратеће информације). Кроз сарадњу са Националним парком „Кишкуншаг“ чуварска и стручна служба је добила велику подршку (у смислу активности на терену и са програмима).

#### A.3.4. Научно-истраживачки и образовни рад

Истраживања и мониторинг се одвијају континуирано у сарадњи са Удружењем љубитеља природе „Riparia”.

У периоду од јула до краја августа (од 20. јула до 31. августа) је одржан Еокамп "Лудаш 2014" у сарадњи са Удружењем љубитеља природе "Riparia". Овај камп на Лудашком језеру традиционално организује већ скоро тридесет година са циљем едукације ученика основношколског узраста, афирмације научноистраживачког рада и мониторинга миграције птица, пошто се Лудашко језеро налази на источном миграционом путу птица. Током кампа, континуирано се радило на обележавању (маркирању) птица вештачким прстеновима, док су стручњаци из различитих научних области у својству ментора радили са децом. Поред предавања и презентација, у програм је била укључена и практична настава. Теме које су се обраћивале, углавном су базиране на заштити природе, кроз екологију биљака, хидроекологију, херпетологију, ентомологију, као и практични део – израду дупљи и хранилища за птице..

Реализацију ових програма кроз организацију Еколошког кампа ,као и протеклих година, финансијски је потпомогла Управа града Суботице (видети под A.3.2)

Други пројекти Удружењем љубитеља природе „Riparia”, где Управљач учествује кроз надзор на терену и праћење од стране стручне службе и кроз делимичну логистичку подршку су:

- Структура и динамика популација рецентне орнитофауне Специјалног резервата природе „Лудашко језеро”. Током еколошког (20.07.-31.08. 2014. год.) кампа је ухваћено 37 врста птица, укупно 4724 примерака. Прстеновано је 4134 птице и 590 налаза (раније прстеноване птице ), а од тога 15 птица прстенованих у иностранству. Све птице су евидентиране, а подаци ће бити публиковани у стручним часописима.
- Праћење пролећне и јесење миграције птица кроз Резерват (мониторинг, прстеновање -маркирање птица алуминијумским прстенима по међународним стандардима) рађено је током целе године.
- Пројекат “Укључивање младих у активну заштиту и мониторинг барске корњаче на Лудашком језеру”. У склопу Еко-Кампа „Лудаш 2014“ праћење стања популација барске корњаче (*Emys orbicularis*) се обављало од 26.07.2014 до 01.08.2014 и од 03-31.08.2014. Коришћено је 8 вршки, које су биле постављене на северној обали Лудашког језера, 4 са леве и 4 са десне стране од мола у близини Визиторског центра. Прикупљено је и обележено 41 нових јединки барских корњача, а 62 јединке су поново ухваћене (recapture).





Слика 9. Учесници еко - кампа

- Настављено је програм „Активна заштита модровране постављањем вештачких гнездилишних дупљи у Војводини“.
- Од 18. до 19. октобра у Визиторском центру „Лудаш“ је одржана тродневна радионица за заштиту модровране (*Coracias garrulus*) у организацији Удружења љубитеља природе „Рипарија“ и уз техничку подршку ЈП Палић-Лудаш. Радионица је одвијала као неформални наставак пројекта Удружења „Укључивање невладиног сектора из руралних средина Војводине у активну заштиту модровране“. Програму радионице се придружило више 20 љубитеља модровране које су представљали и своје организације.
- Организована је посматрања птица у оквиру *Европског дана посматрања птица*. Манифестација се одржавала сваког првог викенда у октобру – обилазак језера у организованој групи, мониторинг и евидентирање уочених јединки птица. Активност су се спроведене у сарадњи са Друштвом за проучавање и заштиту птица Србије.
- Настављен је пројекат „Звук птица“ – израђен је план за наставак активности током 2015. године
- Настављен је пројекат "Еколошко повољна пољопривредна пракса". Представљен је нови приступ активној заштити природе – активности на постављању стубова за грабљивице између пољопривредних парцела у циљу регулације броја глодара и постављање вештачких дупљи за птице певачице у виноградима и воћњацима у циљу регулације броја инсеката. Активности је реализована на заштићеним подручјима у околини Суботице под надзором стручне службе управљача. Реч је о пилот пројекту, који се реализује по узору на европске еколошке пројекте. Поред основног циља – заштита птица грабљивица и певачица, остale значајне активности у пројекту су едукација



пољопривредника о значају органске пољопривреде, израда вештачких дупљи (кућица) и стубова за птице укључивањем локалне школске омладине. Поред конкретних активности на едукацији и промоцији, пратиће се и бројност птица стандардним методама. Резултати пројекта ће накнадно бити публиковани.

- Током јула месеца су представници Департмана за хемију, биохемију и заштиту животне средине, Универзитета у Новом Саду, Природно – математички факултет обавили узорковање седимента и воде Лудашког језера. За наведену активност постоји решење о условима заштите природе Покрајинског завода за заштиту природе (Број: 03-1123/2 од 14.07.2014. године).
- У оквиру израде докторске дисертације на студијама биологије Милоша Поповића у Крагујевцу, наставила су се истраживања на распрострањењу врсте *Phengaris teleius*. За активност постоји Решење о условима заштите природе Покрајинског завода за заштиту природе (Број: 03-504/2 од 21.05.2013.).
- Током године нам се обратио и тим биолога са Биолошког факултета и Института за биолошка истраживања „Синиша Станковић“ у Београду са молбом за сагласношћу за реализацију пројекта – истраживања одређених простора у Војводини у циљу провере присуства и стања популација водоземаца и гмизаваца. За пројектне активности сакупљања материјала, у складу са Законом о заштити природе, Министарство енергетике развоја и заштите животне средине је издало Дозволу за сакупљање материјала у научноистраживачке сврхе Бр: 353-01-75 / 2014 – 08.). Дозвола је издата на бази Мишљења Завода за заштиту природе Србије (Број:03-020-271) и Покрајинског завода за заштиту природе за наведени пројекат (Број:03-145/2).



Слика 10. Маркирани лептири (*Phengaris teleius*)

## Б. УПРАВЉАЊЕ ПОСТИОЦИМА

### Б.1. Основни параметри посете

У посету Специјалном резервату природе “Лудашко језеро” долази претежно школска омладина у оквиру својих екскурзија или часова у природи. Током 2014. оваквих посетилаца је било више стотина.



Посетилаца љубитеља природе је мање, то су обично најављене организоване посете, посете пензионера или посетилаца кроз размену са Мађарском (30 посетилаца). Сви посетиоци имају обавезу најаве посете.



Слика 11. Посетиоци Резервата

### **Б.2. Контрола посетилаца, воћење**

Посетиоци који у Резерват долазе ради упознавања са природним вредностима имају могућност самосталне шетње дуж дела посетилачке стазе (на ободу насеља Хајдуково), шетње са водичем дуж 2 обележене стазе (4 км) са информативним/едукативним садржајем. Шетња са водичем се наплаћује кроз улазницу у Резерват. Посетиоци Резервата који га посећују ради боравка на језеру и пецања се контролишу преко рибочуварске службе и за сада им се не наплаћује улаз у Резерват.



Слика 12. Организоване посетилачке групе

### **Б.3. Центри за посетиоце**

На заштићеном подручју има посебан посетилачки центар. Визиторски центар Лудаш има вишенајменску функцију. Поред обезбеђивања радног простора Управљача свих заштићених подручја у Суботици, има и функцију пријема посетилаца (сала за предавања, изложбени хол, рибарска кућа са двориштем), едукативна и научно – истраживачки функција (биолошка лабораторија, библиотека у оснивању). Објекат који је сазидан 2008. године захваљујући пројекту, из Програма Суседске сарадње Мађарске и Србије и даље није у пуној функцији, јер није прошао процедуру техничког



пријема. Тек је током новобраја од надлежне институције добијена водопривредна сагласност – активности око документације за технички пријем и комплетирање уређаја за биосанитацију отпадних вода се одвијају у континуитету. У згради Визиторског центра су реализоване додатне поправке (пошто зграда евидентно пропада због изостанка грејања током зимског периода) – санирана су оштећења настала услед влаге. Постављене су паник – лампе у свим просторијама Визиторског центра. Поред редовног одржавања током целе године, обимнијих радова на згради Визиторског центра Лудаш није било, али је на комплексу – истраживачкој станици – обновљен кров. Стари дотрајали тршчани кров је потпуно пропао и зграда је прокишињавала, па је направљен нови од црепа (будући да би обнова трском била економски неисплативо решење). Реализација поменуте активности је суфинансирана средствима Покрајинског секретаријата за за урбанизам, градитељство и заштиту животне средине – Уговор број: 130-401-2639/2014-04 и Града Суботица – Уговор број: II-00-401-345/2014.

#### **Б.4. Штампање материјала и израда других предмета који су у функцији управљања посетиоцима**

Крајем године је завршен изложбени пано за трем Визиторског центра – тема – рас прострањење врсте лептира *Phengaris teleius* на три наша заштићена подручја, између остalog и за ПИО „Суботичка пешчара“. Поред паноа, припремљена је и едукативна табла са садржајем који се односи на екологију наведеног таксона. Израда паноа је реализована кроз истраживање које се одвија кроз пројекат који се бави истраживањем и заштитом угрожених лептира у Србији. Пројекат предводи Милош Поповић „Хабипрот“, а финансијски је подржан од стране Rufford Small Grant фондације.

У сарадњи са Удружењем љубитеља природе „Riparia“ је реализовано издавање и штампање брошуре под називом „Еколошки повољна пракса у пољопривреди“ – брошура намењена широј популацији са основном темом – предности и добробит од примене екосистемских услуга. Промоција брошуре је реализована током новембра месеца. Израда је суфинансирана од стране Покрајинског секретаријата за за урбанизам, градитељство и заштиту животне средине – Уговор број: 130-401-3280/2014-04.



**Слика 13. Едукативна табла и брошура**

## Г. ПРАЋЕЊЕ И УНАПРЕЂЕЊЕ СТАЊА

### Г.1. Мониторинг

Одвија се стално праћење станишта заштићених и строго заштићених врста. Предмет мониторинга у СРП "Лудашко језеро" су већином птице (36 таксона) и знатно мањи број биљних таксона (4), сисара (3 таксона), рибе (1 таксон), гмизавци (1 таксон) - према *Правилнику о проглашењу и заштити строго заштићених и заштићених дивљих врста биљака, животиња и гљива.*

Праћење стања обавља чувар водич приликом редовних обиласака терена и стручни сарадник у сезонским периодима. Подаци се уносе у базу података. Настављено је бележење локације значајних популација ГПС уређајима.

Током године се са Националним праком „Кишкуншаг“ из Мађарске радило на успостављању униформног система мониторинга у смислу појачаног праћења стања таксона који се у Мађарској налазе на листи Natura 2000 врста. Утврђене су значајне врсте које се налазе са обе стране границе и направљен је план и динамика праћења популација наведених врста. У Србији још увек не постоји јединствена листа Natura 2000 врста, али ми очекујемо да ће велики број врста које смо дефинисали ући на будућу листу. У случају да, ипак, неке врсте не уђу – свакако ћемо имати податке о врстама које се налазе на листи заштићених и строго заштићених врста - *Правилнику о проглашењу и заштити строго заштићених и заштићених дивљих врста биљака, животиња и гљива.*

Rbr.	Naziv	Народни назив (српски)	IUCN
1	<i>Centaurea sadleriana</i>	зечина, козја брада	
2	<i>Cirsium brachycephalum</i>	краткоглавичаста паламида	Least Concern - LC
3	<i>Plantago schwarzenbergiana</i>	Шварценбергова боквица	
	<b>Insecta</b>		
1	<i>Lycaena dispar rutila</i>		
2	<i>Maculinea (Phengaris) teleius</i>	мочварни мравник	Near Threatened - NT
	<b>Ihtiofauna</b>		
1	<i>Misgurnus fossilis</i>	чиков	Least Concern - LC
	<b>Baträhofauna</b>		
1	<i>Hyla arborea</i>	гаталинка	Least Concern - LC
2	<i>Pelobates fuscus</i>	жаба чешњача	Least Concern - LC
3	<i>Rana dalmatina</i>	шумска жаба	Least Concern - LC
4	<i>Triturus dobrogicus</i>	подунавски мрмольак	Near Threatened - NT
	<b>Herpetofauna</b>		
1	<i>Emys orbicularis</i>	барска корњача	Lower Risk/near threatened - LR/NT
	<b>Ornitofauna</b>		
1	<i>Acrocephalus paludicola</i>	источни трстењак	Vulnerable A2c - V



2	<i>Actitis hypoleucos</i>	полојка	Least Concern - LC
3	<i>Alauda arvensis</i>	польска шева	Least Concern - LC
4	<i>Alcedo atthis</i>	водомар	Least Concern - LC
5	<i>Anas (Spatula) clypeata</i>	патка кашикара	Least Concern - LC
6	<i>Anas (Spatula) querquedula</i>	гроготовац	Least Concern - LC
7	<i>Anthus campestris</i>	степска трептелька	Least Concern - LC
8	<i>Ardea purpurea</i>	црвена чапља	Least Concern - LC
9	<i>Ardeola ralloides</i>	жута чапља	Least Concern - LC
10	<i>Athene noctua</i>	кукумавка	Least Concern - LC
11	<i>Aythya ferina</i>	риђоглава патка	Least Concern - LC
12	<i>Aythya nyroca</i>	патка њорка	Near Threatened - NT
13	<i>Botaurus stellaris</i>	водени бик	Least Concern - LC
14	<i>Calidris alpina</i>	северни жалар	Least Concern - LC
15	<i>Caprimulgus europaeus</i>	легањ	Least Concern - LC
16	<i>Carduelis cannabina</i>	конопљарка	Least Concern - LC
17	<i>Chlidonias hybrida</i>	белобрка чигра	Least Concern - LC
18	<i>Chlidonias niger</i>	црна чигра	Least Concern - LC
19	<i>Ciconia ciconia</i>	бела рода	Least Concern - LC
20	<i>Circus aeruginosus</i>	јеја мочварица	Least Concern - LC
21	<i>Circus pygargus</i>	јеја ливадарка	Least Concern - LC
22	<i>Coracias garrulus</i>	модроврана - златоврана	Near Threatened - NT
23	<i>Coturnix coturnix</i>	препелица	Least Concern - LC
24	<i>Crex crex</i>	прудавац	Least Concern - LC
25	<i>Falco tinnunculus</i>	ветрушка	Least Concern - LC
26	<i>Galerida cristata</i>	ћубаста шева	Least Concern - LC
27	<i>Gallinago gallinago</i>	барска шљука	Least Concern - LC
28	<i>Haliaeetus albicilla</i>	белорепан	Least Concern - LC
29	<i>Hippolais pallida</i>	сиви вољић	Least Concern - LC
30	<i>Hirundo rustica</i>	сеоска ласта	Least Concern - LC
31	<i>Ixobrychus minutus</i>	чапљица	Least Concern - LC
32	<i>Jynx torquilla</i>	вијоглава	Least Concern - LC
33	<i>Lanius collurio</i>	руси сврачак	Least Concern - LC
34	<i>Lanius minor</i>	сиви сврачак	Least Concern - LC
35	<i>Limosa limosa</i>	муљача	Near Threatened - NT
36	<i>Lullula arborea</i>	шумска шева	Least Concern - LC
37	<i>Luscinia svecica</i>	модроволька	Least Concern - LC
38	<i>Merops apiaster</i>	пчеларица	Least Concern - LC
39	<i>Miliaria calandra</i>	велика стрнадица	Least Concern - LC
40	<i>Muscicapa striata</i>	сива мухарица	Least Concern - LC
41	<i>Numenius arquata</i>	царска шљука	Near Threatened - NT
42	<i>Nycticorax nycticorax</i>	гак	Least Concern - LC
43	<i>Oenanthe oenanthe</i>	обична белогузза	Least Concern - LC
44	<i>Otus scops</i>	ћук	Least Concern - LC

45	<i>Oxyura leucocephala</i>	плавокљуна патка	Endangered A2bcde+4bcde
46	<i>Parus cristatus</i>	ћубаста сеница	Least Concern - LC
47	<i>Perdix perdix</i>	јаребица	Least Concern - LC
48	<i>Pernis apivorus</i>	осичар	Least Concern - LC
49	<i>Philomachus pugnax</i>	прудник убица	Least Concern - LC
50	<i>Phoenicurus phoenicurus</i>	обична црвенперка	Least Concern - LC
51	<i>Phylloscopus sibilatrix</i>	шумски звиждак	Least Concern - LC
52	<i>Picus viridis</i>	зелена жуна	Least Concern - LC
53	<i>Porzana pusilla</i>	барски петлић	Least Concern - LC
54	<i>Riparia riparia</i>	брегуница	Least Concern - LC
55	<i>Sterna hirundo</i>	обична чигра	Least Concern - LC
56	<i>Streptopelia turtur</i>	грлица	Least Concern - LC
57	<i>Tringa erythropus</i>	мрки прудник	Least Concern - LC
58	<i>Tringa glareola</i>	прудник мигавац	Least Concern - LC
59	<i>Tringa totanus</i>	црвеноноги спрудник	Least Concern - LC
60	<i>Tyto alba</i>	кукувија	Least Concern - LC
61	<i>Upupa epops</i>	пупавац	Least Concern - LC
62	<i>Vanellus vanellus</i>	вивак	Least Concern - LC
<b>Teriofauna</b>			
1	<i>Apodemus agrarius</i>	пругasti миш	Least Concern - LC
2	<i>Cricetus cricetus</i>	хрчак	Least Concern - LC
3	<i>Erinaceus europaeus</i>	јеж	Least Concern - LC
4	<i>Lutra lutra</i>	видра	Near Threatened - NT
5	<i>Plecotus austriacus</i>	љиљак	Least Concern - LC
6	<i>Mustela eversmannii</i>	степски твор	Least Concern - LC

**Табела 1 – Прелиминарни списак врста**

Настављена су истраживања на рас прострањењу врсте *Phengaris teleius* и на подручју СРП "Лудашко језеро" у оквиру израде докторске дисертације на студијама биологије у Крагујевцу Милоша Поповића (видети и под А.3.4.). Након теренских истраживања предат је извештај мониторинга који садржи ГПС координате, податке о стаништима и предлози мера управљања на предметном типу ливада. Са истраживачем разговарано о могућој организацији стручне конференције о влажним ливадама и заштићеним врстама везаним за њих, у склопу Натура 2000.

## **Г.2. Реинтродукција, реколонизација**

Настављене су активности и на програму "Активна заштита модровране постављањем гнездилишних дупљи у Војводини". Пројекат има за циљ реинтродукцију ове врсте на подручју Резервата. Пројекат се такође ради у сарадњи са Удружењем љубитеља природе „Riparia“ из Суботице који ове активности финансирају кроз своје пројекте. Управљач учествује кроз надзор чуварске службе и пратњу на терену и кроз надзор активности од стране стручне службе.



### **Г.3 Ревитализација**

Ревитализација је настављена на свим предвиђеним локалитетима - станишта влажних ливада (код Птичарске колибе, ушће Киреша – на површини од 10 хектара). Активности се реализују спровођењем активних мера заштите кошењем ливада, кошењем секундарних тршћака у току зиме и током вегетационог периода, кроз реализацију пројекта "Унапређење стања станишта – ревитализација влажних ливада у СРП "Лудашко језеро", који се у континуитету одвија од 2009. године. Организовано је кошење на локалитетима значајних станишта са локалним становништвом (праћење активности на реализацији Споразума са корисницима на кошаницама). Активне мере спроводи чуварска служба управљача, а делом се реализује у сарадњи са локалним становништвом, уз едукацију начину коришћења кошаница у складу са условима заштите и надзор кошења у складу са условима заштите.

Обављено је кошење степске ливаде код Визиторског центра "Лудаш". Биомаса је однета, а у циљу ревитализације, на ливаду је нанета покошена трава донета са одговарајућег локалитета (степска ливада) у Специјалном резервату "Селевењске пустаре".

Ова активности су финансиране кроз уговор са Покрајинским секретаријатом за урбанизам, градитељство и заштиту животне средине бр 130-401-2639/2014-04.



**Слика 14. Ревитализација – покошене ливаде**

### **Г.4 Активне мере заштите**

Континуално су спровођене активне мере заштите на степском станишту – реликтна степска заједница (источна висока обала Лудаша – на површини од 5 хектара) где је кошењем и вађењем дрвенастог подраста инвазивних врста (зова) одржавано станиште са степским фрагментима вегетације и спречавано заастање.

Кошењем је одржавано и станиште са вегетацијом пешчарске ливаде (1 хектар) и одржаван појас заштитног зеленила са аутохтоним врстама. Радове је обављала чуварска служба, локално становништво и трећа лица.

Ова активности су финансиране кроз уговор са Покрајинским секретаријатом за урбанизам, градитељство и заштиту животне средине бр 130-401-2639/2014-04.





Слика 15. Кошење Високе обале



Слика 16. Ревитализација ливаде код Визиторског центра Лудаш

## Д. УРЕЂЕЊЕ ПРОСТОРА И ОДРЖИВО КОРИШЋЕЊЕ ПРИРОДНИХ РЕСУРСА

### Д.1. Радови на уређењу простора

Комплекс код Визиторског центра Лудаш је одржаван у континуитету, између објекта и око биопречистача (кошење, сакупљање смећа, одржавање приступа стазама - на површини од 0,5 хектара). Активности је спроводила чуварска служба управљача.

### Д.2. Пољопривреда

Велики део пољопривредног земљишта је у државном власништву. Део ових површина је био предмет издавања у закуп током последње три године (укључујући и текућу, 2014. годину) - (делови II и III степена заштите). Комисија за израду Програма уређења пољопривредног земљишта града Суботице је у припреми Програма за ову годину користило Услове заштите природе под којима се државне парцеле у СРП "Лудашко језеро" могу издавати (Услови заштите природе од 2013. године). Услови заштите природе чине саставни део уговора о закупу за парцеле у заштићеним подручјима. Ограничења условљена режимом према Уредби о заштити су у забрани интензивирања производње и промене намене, ограничавање кошења. Кошење ливада је контролисано у циљу спровођења режима (кошење после завршетка цветања





мочварних орхидеја и дугих строго заштићених и заштићених врста, остављање пруга – „шавова“, врста механизације,) а надзирана је и испаша (број грла по хектару, кретање ван станишта заштићених врста у генеративном периоду).

Ове активности су се финансирале кроз уговор са Градом Суботица – уговори број: II-00-401-289/2014 и II-00-401-43/2014.

### **Д.3. Лов, риболов**

Специјални резерват обухвата део ловишта „Суботичка пешчара“. Овим делом ловишта газдује Ловачко друштво „Шљука“ са седиштем у Хајдукову, а на основу годишњих Планова који се ослањају на Ловну основу ловишта „Суботичка пешчара“ за период 2002-2013. Повремено нарушавање мира у Резервату од стране ловаца решавано је појачаном контролом у периодима лова, нарочито у доба миграције птица, као и комуникацијом са ловним мајстором.

Рибарско подручје „Палић-Киреш-Лудаш“ обухвата делове Резервата: речицу Киреш, узводно и низводно од језера и II и III степен заштите језера Лудаш и канал „Палић – Лудаш“. Подручје је одређено Одлуком Управног одбора Јавног предузећа „Палић-Лудаш“ у складу са законом. Подручје се користи за спортски риболов и по Програму за повремни риболов у функцији праћења стања и њиме управља Сектор за заштиту природе Јавног предузећа „Палић-Лудаш“, кроз рад рибочуварске и стручне службе. Током године је реализовано додатно обележавање рибарског подручја „Палић – Киреш – Лудаш“ и то са пет табли у оквиру СРП „Лудашко језеро“ (Уговор са Покрајинским секретаријатом за урбанизам, градитељство и заштиту животне средине број: 130-401-1801/2014-04.)

Активности на рибарском подручју „Палић-Киреш-Лудаш“ су реализоване преко пројекта „Суфинансирање програмских активности у складу са годишњим програмом управљања рибарским подручјем „Палић-Киреш-Лудаш““ за 2014. годину путем уговора са Покрајинским секретаријатом за урбанизам, градитељство и заштиту животне средине за програмске активности предвиђене *Годишњим програмом управљања рибарским подручјем „Палић-Лудаш-Киреш“* (уговор бр. 130-401-1801/2014-04)





Слика 17. Обележавање рибарског подручја „Палић – Киреш – Лудаш“ – локалитети постављања табли



Слика 17. Обележавање рибарског подручја „Палић – Киреш – Лудаш“ – рад на терену

#### Д.4. Водопривреда



Праћено је стање вода, нарочито одржавање нивоа вода у зимском и летњем периоду у комуникацији са ВДП ДТД „Северна Бачка“.

Контролисано је чишћење канала Беге у деловима који пролазе кроз Резерват, нарочито спровођење услова заштите природе издатих ВДП ДТД „Северна Бачка“ за ову активност. Такође су надзирани радови на реконструкцији уставе на Кирешу код Ноце.

#### **Д.5. Зимска сеча трске**

Део обалних тршћака у III и мањим делом II степену се током зимских периода секу. То је традиционалан начин коришћења трске и представља један од видова сарадње са локалним становништвом у заштићеном подручју. Активности се спроводе у сарадњи са месним јединицама Хајдуково и Шупљак. На основу добијених услова заштите природе се одређују локације и услови како се може сећи. Чуварска служба обавља надзор.

### **E. ОСТАЛИ НЕКАТЕГОРИСАНИ ПОСЛОВИ**

#### **E.1. Противпожарна заштита и пожари**

Током године је 2 пута регистрован пожар на предметном заштићеном подручју. Током осетљивих периода (рано пролеће, касна јесен, дани око Првог маја) чуварска служба врши појачан надзор.



## **2. ФИНАНСИЈСКИ ИЗВЕШТАЈ - ТАБЕЛАРНИ ПРИКАЗ**

I	<b>ПРИХОДИ</b>	
	Извори прихода	<i>Износ у динарима</i>
1.	<b>Средства буџета Републике Србије</b>	<b>700,000</b>
1.1.	1.1. Министарство природних ресурса, рударства и просторног планирања, по уговору број 401-00-148/2014-02	700,000
2.	<b>Сопствени приходи</b>	<b>1,225,906</b>
2.1.	2.1. Приходи од обављања делатности	
2.2.	2.2. Приходи од накнада за коришћење заштићеног подручја	
2.3.	2.3. Остали сопствени приходи	1,225,906
3.	<b>Средства буџета Аутономне покрајине Војводине</b>	<b>1,291,910</b>
3.1.	3.1.Покрајински секретаријат за урбанизам, градитељство и заштиту животне средине – уговор бр: 130-401-2639/2014-04	891,910
3.2.	3.2.Покрајински секретаријат за урбанизам, градитељство и заштиту животне средине – уговор бр: 130-401-1801/2014-04	400,000
4.	<b>Средства локалне самоуправе</b>	<b>585,750</b>
4.1.	4.1. Град Суботица – уговор број: II-401-708/2014	63,000
4.2.	4.2. Град Суботица – уговор број: II-401-707/2014	310,250
4.3.	4.3. Град Суботица – уговор број: II-00-401-345/2014	80,000
4.4.	4.4. Град Суботица – уговор број: II-00-401-43/2014	132,500
	<b>УКУПНО ПРИХОДИ</b>	<b>3,803,566</b>

II	<b>РАСХОДИ</b>	
	Врста трошкова	<i>Износ у динарима</i>
	<b>А Чување, одржавање и презентација заштићеног подручја</b>	<b>2,524,165</b>
A.	<b>А.1. Чуварска служба</b>	<b>1,587,320</b>
A.	А.1.1. Бруто зараде чувара,	893,816
A.	А.1.2. Остали трошкови чуварске службе (гориво, дневнице, службена одећа и обућа, регистрација возила и резервни делови, инструменти и опрема)	693,504
A.	А.1.3.Обука чувара	0
	<b>А.2. Одржавање</b>	<b>808,014</b>



	<b>A.2.1. Активности и радови на обележавању</b>	0
	<b>A.2.2. Материјални трошкови одржавања заштићеног подручја обележавања и одржавања чистоће,</b>	251,594
	<b>A.2.3. Рад стручних служби на изради и спровођењу управљачких докумената</b>	523,118
	<b>A.2.4. Сарадња са корисницима, посебно по основу члана 57</b>	30,923
	<b>A.2.5. Сарадња са другим релевантним институцијама</b>	2,379
	<b>A.3. Презентација</b>	<b>128,831</b>
	<b>A.3.1. Материјални трошкови у вези презентације вредности и развоја научних, образовних и културних функција,</b>	38,000
	<b>A.3.2. Наставак рада на информационом систему/ ГИС-а и др</b>	0
	<b>A.3.3. Научно-истраживачки и образовни рад</b>	90,831
	<b>Б Управљање посетиоцима</b>	<b>315,481</b>
Б.	<b>Б.1. Контрола посетилаца, вођење</b>	0
	<b>Б.2. Остали трошкови ( израда паноа и брошура)</b>	6,250
	<b>Б.3. Центри за посетиоце</b>	309,231
	<b>В Праћење и унапређење стања заштићених подручја</b>	<b>373,651</b>
	<b>В.1. Мониторинг</b>	86,135
В	<b>В.2. Реинтродукција, реколонизација</b>	3,000
	<b>В.3. Ревитализација</b>	192,902
	<b>В.4. Активне мере заштите</b>	91,615
	<b>Г Уређење простора и одрживо коришћење природних ресурса</b>	<b>0</b>
Г	<b>Г.1. Польопривреда</b>	0
	<b>Г.2. Шумарство</b>	0
	<b>Г.3. Лов</b>	0
	<b>Д Противпожарна заштита</b>	<b>590,269</b>
Д	<b>Д.1. Остали, некатегорисани трошкови</b>	587,769
	<b>Д.2. Противпожарна заштита и појаве пожара</b>	2,500
	<b>УКУПНИ РАСХОДИ</b>	<b>3,803,566</b>

